

Олександр Мосієнко

кандидат історичних наук,

*доцент кафедри журналістики та філософських студій
Державного університету «Житомирська політехніка»*

Анастасія КРАВЧУК

Студентка групи ЗУ-1

Факультет педагогічних технологій та освіти впродовж життя

Державного університету «Житомирська політехніка»

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ФАКТОР ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Актуальність теми наукової статті обумовлена гострою необхідністю вивчення технологій медіаосвіти серед молоді у школі та вузі як ефективного інструменту формування творчої, самостійної та критично мислячої особистості. Стрімке зростання інформаційних потоків і роль соцмереж, поширення дезінформації (особливо в умовах війни) збільшує вразливість молоді як активних споживачів цифрового контенту.

Мета роботи проаналізувати рівень медіаграмотності студентської молоді в Україні, дослідити шляхи її підвищення у контексті інформаційної безпеки.

Сучасні засоби комунікації займають важливе місце у житті кожної людини, впливаючи формування цінностей і моделей поведінки. Особливо значуща їхня роль для молоді, яка проводить значну частину часу в медіасередовищі, де здійснюється основна частка особистого спілкування. Враховуючи вплив засобів масової інформації в суспільстві, особливу увагу слід приділити розвитку медіаосвіти. У наш час медіаграмотність і медіакомпетентність набувають особливої значущості.

Значна частина наукових досліджень українських дослідників присвячена або розвитку і впровадженню медіаосвіти, або ж аналізу інформаційного простору України, зокрема цифрових показників медіаграмотності (І. Брюховецька, Т. Уварова, Г. Степанова, Г. Нерсесян).

У статті стисло викладаються особливості українського досвіду впровадження медіаграмотності в освіті серед молоді та науково-педагогічних працівників та впровадження курсів медіаграмотності серед студентів на прикладі Державного університету «Житомирська політехніка».

Чим більше часу молодь проводить у соцмережах, тим вищий ризик сприйняття фейків як правдивої інформації. Наявність навіть базових навичок медіаграмотності суттєво підвищує здатність ідентифікувати фейки та маніпуляції. Молодь в Україні активно споживає цифровий контент, однак рівень її медіаграмотності у 2022 р. виявився недостатнім для ефективного розпізнавання фейкових новин.

Концепція впровадження медіаосвіти в Україні розглядає медіаграмотність як важливу складову медіакультури, що охоплює здатність ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології, здійснювати комунікацію та самовираження за допомогою медіазасобів, а також знаходити, аналізувати й інтерпретувати інформацію з різних джерел. Вона передбачає свідоме та критичне сприйняття медіаконтенту, уміння відокремлювати об'єктивну реальність від її віртуальних або маніпулятивних інтерпретацій, розуміти механізми конструювання медіареальності, а також усвідомлювати владні відносини, міфи й форми соціального контролю, що транслюються через медіа [3, с.8]. За визначенням Т. Уварової та Г. Степанової, медіаграмотність є комплексом знань і навичок, ключовими серед яких виступають критичне сприйняття,

аналіз та оцінювання медіатекстів, а також розуміння їхнього політичного й культурного контексту [9, с. 268].

Актуалізація потреби в інтенсифікації розвитку медіаосвіти зумовлена сучасними суспільно-політичними викликами, зокрема необхідністю протидії зовнішній інформаційній агресії та деструктивному впливу іноземної пропаганди [3, с.5]. Важливість медіаграмотності молодого покоління для протидії російській інформаційній агресії українське суспільство усвідомило повною мірою після 2014 р. [4; 5, с.56].

У цьому контексті особливого значення набуває медіаграмотність педагогічних працівників, оскільки саме вони виступають ключовими посередниками між інформаційним середовищем і здобувачами освіти. Рівень їхньої медіакомпетентності безпосередньо впливає не лише на якість освітнього процесу, а й на формування у здобувачів навичок безпечної поведінки в інформаційному просторі, що дозволяє розглядати медіаграмотність педагогів як важливий компонент забезпечення інформаційної безпеки в освіті. Науково-педагогічні працівники сприяють активізації самостійного пошуку, відбору та критичного аналізу медіаінформації, а також формують у здобувачів здатність ефективно й усвідомлено використовувати різноманітні медіаресурси в освітній та професійній діяльності [1, с.170].

У 2021 р. було розроблено Рамку цифрової компетентності як ключового інструменту підвищення рівня цифрової грамотності населення України. Її впровадження було спрямоване на підтримку державної політики та планування освітніх ініціатив, орієнтованих на розвиток цифрових навичок і практичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій серед різних соціальних і професійних груп. На порталі «Дія. Цифрова освіта» було

представлено рамки цифрових компетентностей для педагогічних і науково-педагогічних працівників. Європейська рамка цифрової компетентності педагогів DigCompEdu визначає систему цифрових компетентностей педагогічних працівників усіх рівнів освіти. З шести основних областей компетентності дві – «Цифрові ресурси» та «Сприяння розвитку цифрової компетентності здобувачів» передбачають критичне оцінювання інформації, розвиток інноваційного мислення та медіаграмотності, що є необхідною умовою інформаційної безпеки [1, с.171].

Детальніше розглянемо як вирішувались поставлені завдання на прикладі освітнього простору Державного університету «Житомирська політехніка» в умовах повномасштабної війни. У 2023 р. в Державному університеті «Житомирська політехніка» було організовано тренінг «Медіаграмотність та фактчекінг» за участі представників VoxCheck, спрямований на формування у здобувачів освіти навичок критичного мислення, розпізнавання фейкової інформації та маніпуляцій, а також ознайомлення з інструментами перевірки фактів і протидії дезінформації в умовах сучасного інформаційного середовища [8]. У вересні 2024 р. студенти спеціальності «Журналістика» взяли участь у тренінгу з інформаційної гігієни, який провів редактор Суспільне Житомир Дмитро Клименко. Під час заняття учасники вчилися розпізнавати фейкові новини, AI-згенеровані фото та маніпуляції в медіа. Особливу увагу приділили правилам інформаційної гігієни: критичному мисленню, перевірці джерел та свідомому користуванню соціальними мережами [6]. У березні 2025 р. тренінг «Медіастійкість: безпека в епоху штучного інтелекту» доповнив знання студентів та викладачів щодо впливу штучного інтелекту на інформаційний простір, розпізнавання фейків та захисту від медіаманіпуляцій [7]. Теоретичну базу знань на таких тренінгах доповнювали практичні вправи у

форматі гри, де учасники тренували критичне мислення та навички перевірки інформації.

У 2025 р. громадська організація «Детектор медіа» у межах кількісного дослідження визначила індекс медіаграмотності населення України, що відображає здатність свідомо сприймати, критично інтерпретувати інформацію та ефективно використовувати медіа. Дослідження у порівнянні з попередніми хвилями 2020–2024 рр. засвідчило загальне зростання рівня медіаграмотності. Зокрема, зросла частка респондентів із рівнем медіаграмотності вище середнього. Найвищі показники фіксуються серед молоді віком 18–25 років, при цьому понад 60% аудиторії з високим рівнем медіаграмотності становлять особи з вищою або незакінченою вищою освітою [2, с.15-17].

Окремо фахівці відзначають підвищення здатності аудиторії до виявлення дезінформації та маніпуляцій: зросла частка респондентів, які перевіряють джерела інформації, орієнтуються на візуальні докази та враховують наявність альтернативних точок зору. Зменшилася частка осіб, які оцінюють достовірність повідомлень інтуїтивно, що свідчить про підвищення критичності сприйняття інформації. Загалом спостерігається зростання чутливості до маніпулятивних повідомлень, зокрема через однобічне висвітлення подій, відсутність або неточність інформації та бракування посилань на джерела [2, с. 61-62].

Отже, можна стверджувати, що медіаграмотність студентської молоді є одним із ключових чинників забезпечення інформаційної безпеки в умовах стрімкого розвитку цифрового медіасередовища. Вона формує здатність критично сприймати, аналізувати та оцінювати інформаційні потоки, що є необхідною умовою протидії дезінформації, маніпуляціям та пропагандистським впливам. Український досвід засвідчує зростання уваги до розвитку

медіаграмотності як на державному, так і на інституційному рівнях. Впровадження цифрових компетентнісних рамок, освітніх ініціатив, тренінгів і програм неформальної освіти сприяє підвищенню рівня інформаційної культури студентської молоді та інтеграції медіаграмотності в освітній процес. Перспективним є порівняння українського досвіду підвищення медіаграмотності з світовим та європейським, вплив ШІ на медіаграмотність та інформаційну безпеку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Брюховецька І., Прийма А., Плетеницька Л. Цифрова медіаграмотність науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти як запорука успіху у процесі викладання. Інноваційна педагогіка. 2024. Т. 2, вип. 70. С. 169–172. URL: https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/70/part_2/37.pdf (дата звернення: 18.05.2026).
2. Індекс медіаграмотності українців: 2020–2025 / ред. М. Наумова. 2026. 101 с. URL: https://detector.media/doc/images/news/archive/2021/248338/zvit-ml-2025-6-khvylyu_final-3.pdf (дата звернення: 18.05.2026).
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / ред.: Л. А. Найдьонова, М. М. Слюсаревський. Київ, 2016. 16 с. URL: <http://mediaosvita.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/концепція-медіаосвіти.pdf> (дата звернення: 18.05.2026).
4. Медіаграмотність як запорука успіху в ЖДТУ. <https://news.ztu.edu.ua>. Новини Житомирської політехніки. 20.04.2018. URL: <https://news.ztu.edu.ua/2018/04/mediagramotnist-yak-zaporuka-uspihu-v-zhdtu/> (дата звернення: 18.05.2026).
5. Нерсесян Г. А. Медіаграмотність молоді — запорука протидії

інформаційній агресії. Інвестиції: практика та досвід. 2018. вип. 6. С. 56–60.

6. Студенти-журналісти вивчали базові правила інформаційної гігієни. <https://news.ztu.edu.ua>. Новини Житомирської політехніки. 16.09.2024. URL: <https://news.ztu.edu.ua/2024/09/studenty-zhurnalisty-vyvchaly-bazovi-pravy-la-informatsijnoyi-gigiyeny/> (дата звернення: 18.05.2026).

7. Тренінг для студентів університету «Медіастійкість: безпека в епоху штучного інтелекту». <https://news.ztu.edu.ua>. Новини Житомирської політехніки. 10.03.2025. URL: <https://news.ztu.edu.ua/2025/03/studenty-zhytomyrskoyi-politehniky-pidvyshhyly-mediagramotnist-u-sferi-shtuchnogo-intelektu/> (дата звернення: 18.05.2026).

8. Тренінг «Медіаграмотність та фактчекінг» від “VoxCheck” для факультету національної безпеки, права та міжнародних відносин. <https://news.ztu.edu.ua>. Новини Житомирської політехніки. 14.11.2023. URL: <https://news.ztu.edu.ua/2023/11/trening-mediagramotnist-ta-faktcheking-vid-voxcheck-dlya-fakultetu-natsionalnoyi-bezpeky-prava-ta-mizhnarodnyh-vidnosyn/> (дата звернення: 18.05.2026).

9. Уварова Т., Степанова Г. Медіаграмотність як пріоритетна компетенція в сучасній освіті. Наукові записки міжнародного гуманітарного університету. 2020. № 32. С. 268–271. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v32/65.pdf> (дата звернення: 18.05.2026).

10. Slyusar V. Informational Violence in the Symbolic Exchange and Modern Mediareality: the Modus Dimension. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Philosophical Sciences*. 2019. № 1 (85). P. 25-35.